INDICAŢII DE METODĂ ÎN VEDEREA STUDIERII SINTAXEI LIMBII ROMÎNE LITERARE DIN SECOLUL AL XIX-LEA

DE

V. GUŢU

În cercetarea limbii literare în general, şi a limbii scriitorilor în special, studiilor de sintaxă trebuie să li se acorde o atenţie deosebită pentru că sintaxa ca şi vocabularul sînt elemente ale limbii în care se poate manifesta mai uşor particularul, individualul. În acest domeniu al gramaticii vorbitorul se mişcă mai liber, scriitorul poate inova, poate folosi creator procedeele existente. Creaţia personală fiind aproape imposibilă în fonetică şi morfologie, stilul unui scriitor se realizează mai ales prin lexic şi prin sintaxă. Dar, deşi aceste două elemente contribuie în măsură aproape egală la realizarea stilului, studiile asupra limbii scriitorului se ocupă de obicei de lexic şi mult mai rar de sintaxă.

Sintaxa studiază funcţiile formelor, raporturile care se stabilesc între cuvinte în cursul comunicării, precum şi procedeele de exprimare a acestor raporturi.

Faptele pe care le cuprinde sintaxa sînt mult mai complexe şi, în acelaşi timp, au un caracter mai abstract decît cele care aparţin lexicului, foneticii sau morfologiei. Din această cauză sînt mai greu de sezisat şi de urmărit.

O cît de superficială comparaţie cu oricare din aceste elemente ale limbii pune în lumină specificul faptelor de sintaxă şi dificultăţile care decurg în ceea ce priveşte studiul lor.

Morfologia de exemplu studiază forme, deci fapte concrete, materiale, în timp ce sintaxa are ca obiect funcţii, raporturi, fapte cu caracter abstract, deci mai puţin evidente, mai greu de sezisat.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Pe de altă parte, pe cînd un fapt morfologic are, de obicei, unul sau două aspecte (de ex. la un timp al unui verb pot apărea forme iotacizate sau neiotacizate : *văz*, *văd*, *pui*, *pun*, plurarul unui substantiv poate avea două sau trei forme : (*puncturi*, *puncte*; *vremi* și *vremuri*), în sintaxă posibilitățile de exprimare a aceleiași comunicări, chiar a aceluiași raport sînt mult mai numeroase. Astfel, opoziția dintre două acțiuni poate fi exprimată prin propoziții adversative sau concesive :

Plouă, dar nu e frig.
Deși plouă, nu e frig.

Raportul de atribuire a unei calități, a unei determinări, unui obiect, raport precis, stabilit între două cuvinte, își găsește de asemenea mai multe mijloace de exprimare :

răscoală țărănească
răscoală de țărani
răscoala țăranilor.

Avînd la dispoziție posibilități variate și numeroase, vorbitorul, și mai ales scriitorul, poate alege, se mișcă mai liber decît în morfologie. Aceasta mai ales pentru că, de cele mai multe ori, nu se poate afirma că un procedeu e preferabil celorlalte, deși fiecare aduce o nuanță deosebită.

Marea lor complexitate și diversitate face ca faptele de sintaxă să fie, pe de o parte, mai greu de studiat, iar pe de altă parte, mai greu de selectat și de cuprins în norme[1]. Ca urmare, ideea de normă sintactică a limbii literare apare mai tîrziu. Selectarea și impunerea ca literare a unor anumite fenomene se realizează, în limba romînă literară, mai întîi în fonetică și morfologie și abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în sintaxă. Anumite pronunțări dialectale, simțite ca dăunătoare unității limbii literare, sînt îndepărtate din textele scrise la o dată destul de veche, pe cînd alte fenomene fonetice, recunoscute ca ale limbii literare, se răspîndesc și apar în scrierile unor oameni în al căror grai nu existau. Astfel, palatalizarea nu e decît rar notată în textele vechi ; Varlaam folosește formele *cîine*, *pîine*, proprii dialectului muntenesc și nu celui moldovenesc. C. Negruzzi, în cele două versiuni succesive ale « Păcatelor tinerețelor »[2], face numai modificări fonetice, lexicale și uneori morfologice[3].

O altă consecință a complexității fenomenelor e faptul că studiile de sintaxă, mai ales istorică, sînt mai puțin numeroase decît cele de fonetică sau de morfologie.

---

[1] Norma presupune selectare.

[2] În prima versiune au apărut în « Albina romînească » (1839, nr. 75, 85, 102) și în « Dacia literară » (1840). A doua versiune o constituie volumul « Păcatele tinerețelor » publicat de C. Negruzzi în 1857.

[3] Vezi P. V. Haneș, Dezvoltarea limbii literare romîne în prima jumătate a secolului al XIX-lea, București 1927, p. 156, 162—164.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Iar cercetarea unei probleme e întotdeauna înlesnită de existența unor lucrări similare anterioare. De asemenea, sintaxa unei epoci, ca orice alt fenomen, nu se poate studia și înțelege decît în perspectivă istorică, în lumina faptelor care o preced și îi urmează. Comparația presupune însă o bună cunoaștere a acestor fapte.

Studiile de sintaxă privind limba secolului al XIX-lea trebuie să raporteze continuu faptele la situația din secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și al XX-lea. Dar dacă comparația cu sintaxa limbii secolului al XX-lea, care e mai cunoscută, e ușor de făcut, lipsa unor studii cuprinzătoare despre sintaxa epocilor anterioare îngreunează cercetarea. Cunoașterea și mai ales clasarea și interpretarea faptelor sintactice ale limbii din secolul al XIX-lea nu va putea fi decît aproximativă, rezultatele primelor cercetări urmînd să fie verificate și elucidate prin lucrările ulterioare referitoare la secolul al XVIII-lea și la cele precedente.

★

Deși sintaxa se deosebește, cum am văzut, de celelalte elemente ale limbii, prin complexitatea faptelor, studiul sintaxei prezentînd dificultăți proprii, metoda de lucru a cercetătorului nu se deosebește, în mare, de cea folosită în studierea morfologiei, a lexicului sau a foneticii. Astfel, cercetarea cuprinde cele două mari etape obișnuite :

1. Culegerea materialului.
2. Interpretarea și clasarea lui.

La rîndul ei, interpretarea faptelor are două aspecte : unul lingvistic și altul stilistic.

Clasarea materialului odată interpretat este o simplă ordonare, după criterii diferite, determinate de scopul cercetării faptelor.

Interpretarea materialului constituie partea cea mai delicată a cercetării presupunînd discriminarea între ce e propriu, particular unei publicații, unui autor, unui curent și ce e general, între elementele vechi, pe cale de dispariție, și cele noi care se dezvoltă, între faptele care leagă sintaxa unei epoci de stadiul de limbă anterior și cele care-l anunță pe cel următor. Delimitarea între arhaism și inovație, uneori chiar în limitele unui fenomen aparent unic, constituie una din dificultățile specifice studiului sintaxei.

Munca în amîndouă aceste etape ale studiului sintaxei va fi mai ușoară și, în același timp, mai sistematică și mai rodnică, dacă cercetătorul va fi prevenit asupra problemelor mari pe care le pune în perioada respectivă procesul dezvoltării limbii în general, sintaxa nefiind decît un element component al acesteia.

Problemele fundamentale pe care le ridică limba secolului al XIX-lea sînt următoarele :

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

I. PROBLEMA ELEMENTULUI POPULAR, A RAPORTULUI DINTRE LIMBA POPULARĂ ŞI CEA LITERARĂ

Raportul dintre aceste două aspecte ale limbii nu e o problemă proprie secolului al XIX-lea, ci constituie o problemă permanentă a dezvoltării limbii literare. Raportul acesta se modifică în timp, variază de la epocă la epocă. Pentru limba romînă literară, problema aceasta are o importanţă deosebită pentru că, în cazul limbii romîne, vorbirea populară a constituit chiar punctul de plecare al limbii scrise. În perioada anterioară primelor texte romînești, limba scrisă a fost slavona, deci o altă limbă decît cea populară, vorbită. De aceea, procesul de apariţie a limbii romîne scrise nu a fost un proces de acomodare a limbii scrise anterioare, ci un proces de înlocuire a limbii scrise străine prin limba poporului, contribuţia limbii slavone la dezvoltarea limbii literare romîne constînd într-o influenţă, de altfel destul de puţin însemnată. Influenţa limbii slave se manifestă mai ales cînd e vorba de un text tradus din slavonește. De asemenea, în stilul administrativ, foarte dezvoltat în comparaţie cu altele în perioada primelor texte romînești, apar o serie de construcţii calchiate din slavă sau chiar formule întregi în această limbă. Influenţa redusă a slavei asupra limbii romîne scrise se explică prin cunoaşterea cu totul aproximativă a limbii slavone de către cei care scriau romînește[1].

În evoluţia raporturilor dintre limba scrisă şi limba vorbită se pot distinge următoarele etape mai importante :

În I-a etapă, limba scrisă reprezintă limba vorbită degajată, de cele mai multe ori, de faptele cu un caracter prea strîmt regional şi de anume familiarisme proprii limbii vorbite, din cauza caracterului solemn pe care îl au în această perioadă textele scrise, şi la care se adaugă influenţa slavonă de care vorbeam.

În a II-a perioadă, influenţa slavonă este în mare măsură îndepărtată, apropierea limbii scrise de cea populară vorbită mergînd adeseori pînă la identificare[2]. Cronicile sînt scrierile cele mai reprezentative pentru această epocă.

Etapa următoare, a III-a, se caracterizează prin clarificarea normelor. Apare tendinţa de a selecta materialul oferit de limba populară, de a alege între diferitele fapte cu caracter dialectal, de a renunţa la o serie de construcţii şi expresii populare. Astfel, în sintaxă se foloseşte, de exemplu din ce în ce mai rar, conjuncţia *de* în situaţiile în care valoarea ei e echivocă. (*S-a dus* ***de*** *s-a*

---

[1] Limba romînă pătrunde în scriere printre altele şi pentru că slava nu mai era suficient cunoscută.

[2] Am în vedere numai liniile mari ale dezvoltării limbii scrise, a limbii literare. De aceea nu ţin seama de amănunte — nu amintesc, de exemplu, influenţa, în limba lui M. Costin, a culturii sale latineşti.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

îmbrăcat), precum și *de* relativ (*Omul de a venit ieri doarme*). Se renunță la *cum* pentru introducerea propozițiilor completive directe și se recurge din ce în ce mai rar la *cum că*.

Precizarea normelor se datorește clarificării și întăririi ideii de limbă literară și preocupării constante de a o dezvolta, îmbogăți și înfrumuseța, preocupare manifestată de scriitori și de oamenii de cultură în general.

Această perioadă coincide cu mijlocul secolului al XIX-lea și se leagă de activitatea lui Heliade [1], a generației de la 48, de curentul Daciei literare.

În etapa următoare, ultima, distingem două linii de evoluție a limbii literare (din punctul de vedere al raportului cu limba populară) :

Una dintre ele reprezintă continuarea procesului de clarificare a normelor despre care am vorbit și e reprezentată prin marii noștri scriitori : Eminescu, Slavici, Caragiale. Consecința logică a precizării normelor e apărarea limbii literare de pătrunderea unor construcții defectuoase (Caragiale combate folosirea infinitivului cu valoarea de imperativ [2], construcția greșită a completivelor directe cu *ca să* [3] etc.). Atitudinea critică față de vorbirea populară nu exclude însă folosirea creatoare a posibilităților ei. Toți marii noștri scriitori se caracterizează prin dragostea și atenția deosebită acordată limbii poporului.

A doua linie de dezvoltare în această perioadă se manifestă prin apropierea tot mai mare de limba populară, apropiere care la rîndul ei are două aspecte. Există, pe de o parte, o apropiere artificială, forțată, voită, de limba poporului, constituind o reacțiune față de numeroasele exagerări lingvistice ale epocii : latinism, pumnism, italienism, jargon franțuzit, apropiere care deviază adeseori în manieră. Un exemplu în acest sens pot constitui unele nuvele ale lui Barbu Delavrancea. Pe de altă parte, se poate vorbi de o apropiere autentică, organică, de limba poporului, explicabilă prin formație, prin specificul talentului. În acest caz nu putem vorbi de o apropiere a limbii literare de cea populară decît din punctul de vedere al rezultatului, procesul fiind mai curînd de apropiere prin prelucrare, a limbii populare de limba literară.

Această linie de evoluție este ilustrată de Ion Creangă.

Etapa discutată începe cu ultima parte a secolului al XIX-lea și durează, în mare, pînă astăzi.

Sumara schiță a evoluției raporturilor dintre limba literară și limba populară pune în lumină rolul deosebit de important pe care l-a avut, în dezvoltarea limbii romîne literare, secolul al XIX-lea. Un singur secol ilustrează, cum am văzut, trei din cele patru faze importante stabilite.

---

[1] Este vorba de prima perioadă a activității lui, în care își scrie Gramatica, din care datează corespondența cu C. Negruzzi.

[2] În « Țal » (I. L. Caragiale, O. II, p. 142—148, ed. P. Zarifopol).

[3] În « Situațiunea » (I. L. Caragiale, O. I, p. 288—292 ed. P. Zarifopol).

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

II. PROBLEMA INFLUENȚELOR STRĂINE

Această problemă nu e specifică secolului al XIX-lea, se pune deosebit de acut în această perioadă de mari prefaceri economice și sociale.

La începutul secolului, în plin feudalism, Țările Romîne, tributare Turciei, în contact permanent cu Grecia prin intermediul atîtor domnitori, negustori și călugări greci, suferă o puternică influență din partea acestor țări. Se trăiește după model oriental, se citește literatură greacă — fapte care își găsesc ecoul în limbă. Clasele suprapuse vorbesc grecește sau în jargon împestrițat de cuvinte și construcții turcești și grecești, dintre care unele pătrund și în limba poporului.

Pe de altă parte, secolul al XIX-lea marchează un contact mai strîns cu Rusia, fapt pe care de asemenea îl înregistrează limba. Apar tot mai des, tot mai numeroase cuvinte de origine rusă sau neologisme romanice intrate prin intermediul limbii ruse, întîi, în special în Moldova, apoi, mai ales în deceniul al III-lea și al IV-lea al secolului al XIX-lea, și în Țara Romînească.

Dar evenimentul cel mai important îl constituie apariția și impunerea capitalismului. Noua orînduire aduce o bruscă schimbare de civilizație, determină o rapidă dezvoltare a științelor naturii și a celor sociale. Această dezvoltare se realizează prin contactul cu occidentul, exponentul celui mai dezvoltat capitalism. Tinerii studiază în occident, în special în Franța și Italia, se importă publicații, limba acestor țări e bine cunoscută, se traduce intens. Rezultatul, de loc surprinzător, e o puternică influență străină, franceză mai ales, asupra diverselor stiluri ale limbii literare.

Această influență se manifestă în special în lexic și în sintaxă. Neologisme, construcții franțuzești se întîlnesc aproape în toate publicațiile vremii. Marii scriitori, patrioți, cunoscători și admiratori ai vorbirii populare, militanți pentru dezvoltarea limbii romîne literare suferă și ei această influență. În operele tuturor scriitorilor secolului, la C. Negruzzi și chiar la Anton Pann, la Grigore Alexandrescu, N. Bălcescu, Al. Russo, V. Alecsandri, la B. P. Hasdeu, M. Eminescu, mai ales în proză, și chiar la B. Delavrancea, se întîlnesc construcții franțuzești.

Folosirea acestor construcții are de cele mai multe ori un caracter inconștient, pe cînd apariția neologismelor presupune aproape întotdeauna o întrebuințare conștientă.

Prezența și abundența construcțiilor străine constituie una din trăsăturile caracteristice ale sintaxei limbii literare a secolului al XIX-lea. Dezvoltarea ulterioară a degajat limba literară de multe din aceste construcții, influența franceză dovedindu-se mai tenace în ce privește lexicul. Rodul acestei faze a procesului de dezvoltare a limbii noastre literare a fost un spor de claritate, de precizie și de suplețe a exprimării.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

III. PROBLEMA CONSTRUCȚIILOR ARHAICE

Punerea acestei probleme necesită o precizare în legătură cu noțiunea de construcție arhaică, de arhaism sintactic și anume, precizarea că acest termen are în vedere două categorii de fapte :

1. Arhaisme numai din punctul de vedere al epocilor ulterioare, fapte care în epoca studiată reprezintă rămășițe ale unei faze mai vechi a limbii, dar constituie totuși un fenomen obișnuit, frecvent întrebuințat în acel timp;

2. Construcții arhaice chiar pentru perioada dată, rămășițe întîmplătoare sau împrumuturi conștiente din limba mai veche folosite cu anume intenții stilistice.

Două împrejurări fac ca problema arhaismelor să aibă o însemnătate deosebită pentru cercetătorul limbii literare a secolului al XIX-lea și anume :

a) Cea mai mare parte a reprezentanților limbii literare a epocii sînt buni cunoscători ai limbii vechi avînd fie, mai rar, o cultură eclesiastică (A. Pann, N. Filimon), fie o temeinică pregătire istorică (scriitorii grupați în jurul Daciei literare, apoi B. P. Hasdeu, Al. Odobescu, M. Eminescu).

De asemenea, cei mai mulți dintre scriitorii secolului al XIX-lea manifestă un interes deosebit față de limba populară — mai conservatoare în multe privințe decît limba literară — și față de literatura populară, atît sub aspectul creației populare (se fac primele culegeri și studii asupra poeziei populare), cît și sub cel al cărților cu mare circulație în popor (Albinuța, Alexandria etc.).

b) Normele limbii literare nu erau încă suficient fixate, selectarea faptelor nu era încă destul de activă și, ca urmare, pătrunderea construcțiilor arhaice din limba populară sau din limba literară a epocilor anterioare se făcea ușor, aproape insezisabil adeseori pentru cel care scria.

IV. PROBLEMA UNIFICĂRII LIMBII LITERARE

Problema unificării se pune acut în secolul al XIX-lea pentru fonetică și morfologie, nu interesează prea mult sintaxa. Regionalismul sintactic, mai greu perceptibil, nu a preocupat pe cei care luptau pentru realizarea unei limbi literare unice. Cele două ediții succesive ale lui C. Negruzzi, citate mai înainte, constituie un exemplu elocvent în această privință.

★

Faptele oferite de material vor fi clasate și interpretate în lumina problemelor generale ale limbii literare a secolului al XIX-lea enumerate mai înainte, distingîndu-se arhaismele de inovații, elementele populare de cele culte, străine.

Rezultatul *interpretării lingvistice* va fi descrierea sintaxei unei publicații, a unui scriitor și fixarea locului pe care îl ocupă în procesul de dezvoltare a limbii.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Numai asemenea cercetări amănunțite fac posibilă descrierea sintaxei limbii literare la o anumită epocă. Însumarea rezultatelor unor astfel de studii nu poate constitui însă decît punctul de plecare, premisă necesară, dar insuficientă, a unui capitol din istoria limbii literare, sintaxa unei epoci reprezentînd ceea ce e general în toate scrierile vremii. Fiecare publicație, fiecare scriitor în parte poate avea particularități proprii caracteristice, nespecifice însă pentru limba literară a perioadei respective.

Istoricul limbii literare nu va ține seama de aceste particularități decît în măsura în care ele reprezintă fenomene care se generalizează ulterior.

Cercetarea materialului trebuie completată prin *interpretarea stilistică* a faptelor, necesară pentru descoperirea specificului unui stil, pentru sezisarea individualului în limba unui scriitor și care trebuie să aibă ca punct de plecare analiza lingvistică.

În primul caz, rezultatul va fi descoperirea preferinței pentru anumite construcții. Astfel, trăsătura cea mai caracteristică și mai evidentă a *stilului științific* e preferința pentru conjuncțiile mai noi, cu valori mai puține, pentru locuțiunile conjuncționale, adică pentru mijloacele cele mai puțin echivoce de exprimare a raporturilor dintre propoziții, preferință determinată de nevoia de precizie și claritate, calități esențiale ale expunerii științifice. O altă caracteristică a stilului științific o constituie marea frecvență a conjuncțiilor. Numărul mare de conjuncții din următorul citat se datorește caracterului științific al textului :

Acesta păru a se domoli prin cuvintele lui Banfi și făcu cunoscut magnaților și nobililor **ca să** *vină la Alba Iulia fiecare cu cîte o slugă, lăsînd celelalte oști ale lor în tabără,* ***fiindcă*** *împrejurările cereau* **ca să** *le comunice lucruri de interes public. Pretinde Bethlen că această chemare era cu gînd* **ca** *să-i omoare*; **că** *banul Mihalcea dedese acest svat, pe care îl aprobase cea mai mare parte din boieri, zicînd* **că** *va peri domnul* **de** *nu va face să piară nobilimea, dar Radu Buzescu, carele era aplecat către unguri,* **căci** *slujise odinioară ca stolnic la Ştefan Bathori... fu de părere să se întrebuințeze mijloacele blînde către nobili fiind mai lesne a le cîștiga dragostea decît a le insufla temere.* N. Bălcescu, 342[1].

La Al. Odobescu, în cursul unei argumentări științifice, în două pagini[2] apar, pe lîngă numeroase conjuncții, următoarele locuțiuni conjuncționale : *cu toate că, de aceea*; *de vreme ce:*

În adevăr, acea biserică poartă curat caracterele ce domnră în stilul bizantin între al XI și al XIII-lea secoli, ***cu toate că*** *într-însa, arcul*

[1] Citatele notate numai prin « N. Bălcescu, pg. » trimit la « Istoria romînilor sub Mihai vodă Viteazul » ed. Al. Odobescu, ... iar cele notate prin « N. Bălcescu, O. I p. » la N. Bălcescu Opere, vol. I, București, 1940, ed. G. Zane.

[2] Al. Odobescu, Opere complete, III, ed. Minerva. București 1908, p. 22—24 (Cîteva ore la Snagov).

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

înlocuește pretutindeni frontonul triunghiular, la căpătîie, ea se poate asemăna foarte mult cu biserica Catolicon...

Dar tradițiunea și cronicele au păstrat numele lui Vlad Țepeș, ca prim fondator al mănăstirii. ***De aceea*** *și bietul răposatul egumen... a și înscris... următoarea legendă...*

Apoi cînd aceste dovezi n-ar fi deajuns, cînd autenticitatea actelor scrise s-ar tăgădui, ***de vreme*** *ce trebuie să mărturisim că și la noi falsarii de hrisoave au fost numeroși, — atunci un alt document... ar veni să ne ateste...*

Frecvența conjuncțiilor și prezența locuțiunilor dau fragmentului un aspect cu totul modern.

În cazul studiului *limbii unui scriitor* interpretarea stilistică urmărește două aspecte principale :

a) Modul de selectare a materialului, preferința pentru anumite construcții. Ca exemple ușor de verificat se pot lua: preferința pentru repetiție la M. Eminescu, pentru elipsă la B. Delavrancea, pentru stilul indirect liber la I. L. Caragiale.

Preferința pentru un anumit procedeu poate degenera uneori în manieră (elipsa în unele nuvele ale lui B. Delavrancea).

Simpla constatare nu este însă suficientă. Analiza procedeelor preferate ale unui scriitor trebuie să descopere funcția lor, intenția stilistică și efectul realizat, să descopere eventual modul specific în care un scriitor stilizează și dezvoltă un procedeu obișnuit (repetiția, de exemplu).

b) Folosirea unor construcții (arhaice, populare, de jargon) în vederea caracterizării personajelor, a redării cît mai veridice a ambianței în care se desfășoară acțiunea unei opere literare — de exemplu, întrebuințarea arhaismelor în « Alexandru Lăpușneanu » a lui C. Negruzzi, a elementelor de jargon în « Five o'clock » de I. L. Caragiale, — sau întrebuințarea, din cauza unei anumite rezonanțe artistice, a unei construcții, — cum ar fi preferința pentru construcția *de* + substantiv în locul genitivului în poezia lui Eminescu. Această construcție, prin lipsa articolului, produce o diminuare a determinării și contribuie la sugerarea atmosferei vagi romantice, caracteristice poeziei lui Eminescu. Pe acest aspect al studiului limbii unui scriitor trebuie să cadă accentul atunci cînd obiectul cercetării e măiestria artistică a scriitorului.

Istoricul limbii literare nu poate trage însă concluzii asupra aspectului limbii literare a unei epoci pornind de la faptele de limbă care apar în vorbirea unui personaj caracterizîndu-l, sau sînt folosite cu intenția de a evoca un anumit cadru, de a realiza o anumită impresie artistică. Aceste fenomene lingvistice nu aparțin limbii literare în sens strict, depășind adeseori limitele ei. De aceea în descrierea limbii secolului al XIX-lea, cercetătorul nu se va opri asupra unei construcții arhaice care apare în vorbirea unui personaj din « Alexandru Lăpușneanu », de exemplu, decît dacă această construcție apare și în limba lui

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

C. Negruzzi și în alte scrieri ale epocii. De asemenea faptul că în «Momentele și Schițele» lui Caragiale, mulți eroi folosesc, introducînd o completivă directă, locuțiunea conjuncțională *pentru ca să* nu poate fi invocat pentru a susține că această construcție e admisă de normele limbii literare a secolului al XIX-lea.

Istoricul limbii literare trebuie însă să rețină elementele individuale care reprezintă noul, inovațiile lingvistice și stilistice care contribuie la dezvoltarea limbii literare.

Studiul limbii operelor beletristice este mai puțin important cînd se urmărește descrierea sintaxei limbii literare a unei epoci, în limba literaturii artistice fiind posibilă apariția, în condițiile de care am vorbit, a unor fapte condamnate de normele limbii literare. Dar, tocmai din cauza libertății mai mari a stilului beletristic, acesta contribuie mai mult la dezvoltarea limbii literare. Ca atare, studierea limbii scriitorilor e deosebit de importantă pentru istoricul limbii literare în sezisarea procesului de evoluție a limbii literare de la o epocă la alta.

★

Principiile de metodă enunțate se vor contura mai clar prin aplicarea lor în cercetarea unui material concret privit în complexitatea lui.

Prezentarea faptelor cuprinde trei părți :

I. Sintaxa părților de vorbire — împreună cu partea de vorbire respectivă discut și problemele de sintaxă ale propoziției care aparține unei anumite părți de propoziție.

II. Sintaxa propoziției — ce aparține propoziției în ansamblul ei și nu se leagă de funcția unei părți de vorbire.

III. Probleme de sintaxă a frazei.

I

Substantivul

În legătură cu sintaxa substantivului, scrierile secolului al XIX-lea se caracterizează prin frecvența construcțiilor în care cazurile sînt exprimate prin prepoziție. Astfel, adeseori în locul genetivului apar construcțiile cu *de* :

În vremea sărbătorilor ***de paști.*** Negruzzi, 116[1].
La mijloc ***de codru*** *des.* Eminescu, P. 226[2].
Îndatora pe tot proprietarul ***de un domeniu*** *... a jura credință.* Bălcescu, 200
Trecu în Ardeal, teatru pe atunci ***de multe intrigi.*** Bălcescu, 245.

Aceste construcții reprezintă aparent un fapt unic. Exemplele comportă însă interpretări diferite. În primele citate construcțiile sînt populare, arhaice, în ultimele două folosirea prepoziției *de* e calchiată după construcția franțuzească corespunzătoare.

[1] Citatele trimit la C. Negruzzi, Scrieri alese. E.S.P.L.A., 1950.
[2] M. Eminescu, Poezii, E.S.P.L.A. București, 1955.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Exprimarea raportului de *dativ* prin substantiv în acuzativ precedat de prepoziția *la* se datorește de asemenea uneori influenței limbii populare, ca în citatele :

Iată cum plătește Alexandru vodă ***la cei*** *ce pradă țara.* Negruzzi, 68

La unii *surîde, unora le strînge mîna, cu alții se ceartă.* Delavrancea, O. I. 290[1],

iar alte ori, calchierii unor modele străine :

Au preferit mîntuirea patriei ***la interesele*** *lor particulare.* N. Bălcescu, 222.

Citatul din Negruzzi, în care construcția discutată apare în vorbirea unui personaj, nu ar fi concludent dacă nu ar fi susținut de existența și în alte scrieri a exprimării complementului indirect prin *la* + substantiv.

2. Frecvent e în secolul al XIX-lea acordul substantivului apoziție cu substantivul determinat, — fapt pe care nu-l mai întîlnim în limba literară contemporană, exceptînd literatura beletristică în care apare uneori în vorbirea personajelor, caracterizîndu-le. Deci construcția :

credincios făgăduinței ce o dase doamnei ***Ruxandei.*** Negruzzi, 70

din punctul de vedere al limbii contemporane constituie un arhaism, dar pentru secolul al XIX-lea e un fenomen foarte răspîndit, o rămășiță dintr-o fază mai veche a limbii foarte frecventă încă.

Fără a mai fi un fenomen viu, care se dezvoltă, acordul în caz al apoziției nu constituie pentru această epocă un arhaism.

3. De asemenea, foarte răspîndit în secolul al XIX-lea e fenomenul păstrării substantivului invariabil atunci cînd e determinat printr-un adjectiv posesiv.

După moartea... fie-sei. N. Bălcescu, O. I. 146.

N-am voit să ies de sub tutela ***unchiu-meu.*** B. Delavrancea, O. I. 301.

Acest fapt de limbă populară acceptat de normele limbii literare a secolului al XIX-lea a fost îndepărtat de evoluția ulterioară a limbii. Nu-l mai putem întîlni într-o lucrare istorică, de exemplu (cf. citatul lui Bălcescu).

Adjectivul

În ce privește sintaxa adjectivului, remarc două fapte în legătură cu gradele de comparație și anume :

— folosirea diminutivării ca mijloc de expresie a comparativului și

— construirea superlativului cu *prea.*

Exprimarea comparativului prin diminutivare :

Era un deal ***nălțișor.*** N. Bălcescu, 276.

Dintre dînșii scăpară cîte ceva, însă ***puținei.*** N. Bălcescu, 183,

e un procedeu care apare azi numai în limba populară, dar care în secolul al XIX-lea era admis și de limba literară.

[1] B. Delavrancea, Opere, E.S.P.L.A., 1954.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Superlativul cu *prea* exprimă adeseori în această perioadă nuanța de ironie, de dezaprobare cu care-l întîlnim și astăzi, dar are uneori, ca și în limba veche, valoarea de superlativ absolut obișnuit :

A pus pe note pentru piano-forte o colecție ***prea nimerită***. C. Negruzzi, 126.

Proporția în care apar cele două construcții arată că folosirea lui *prea* pentru exprimarea obișnuită a superlativului, deși destul de frecventă încă, e simțită deja ca învechită.

Sentimentul că e un arhaism, cu o potență sugestivă superioară, face pe Eminescu să-l prefere procedeelor curente de exprimare a superlativului :

A fost odată ca-n povești

.....

O prea frumoasă *fată*. Eminescu, P. 177.

Influența franceză se manifestă în situațiile, destul de rare de altfel, în care adjectivul atribut e precedat de prepoziția *de* :

Nu este nimic ***de comun*** *între un țăran și un boier*. Delavrancea, O. I, 116.

Dezvoltarea ulterioară a eliminat din limba literară asemenea construcții.

Articolul

Folosirea articolului pune, pentru secolul al XIX-lea, numeroase probleme și leagă această perioadă mai mult de epocile care-l preced decît de limba secolului al XX-lea.

Ca în limba textelor mai vechi sînt articulate numele proprii :

Alexandru Lăpușneanul... izbutise a se înturna. C. Negruzzi, 50.

De asemenea, pronumele relative :

Mihai, ***carele*** *... se afla în fruntea oștii*. N. Bălcescu, 218.

Ești acel nenorocit,

Carele *la Iași... ofereai strigînd*. B. P. Hasdeu, O. I 198[1].

Comparînd în texte aceste două situații se constată ușor că, pe cînd prima reprezintă o rămășiță aproape ieșită din uz a trecutului, a doua e un fenomen încă viu și puternic.

Iar articularea substantivului precedat de adjectiv, ca în citatul :

Aceasta rămîne la înaltă ***înțelepciunea*** *măriei tale*. C. Negruzzi, 54, constituie un fenomen arhaic, folosit de scriitor în vederea sugerării atmosferei momentului istoric descris.

Pe de altă parte, prin articularea substantivului precedat de o prepoziție :

Trimise ***pe armașul*** *să-i întrebe ce vor*. C. Negruzzi, 65

[1] Citatele trimit la ediția D. Popovici, B. P. Hasdeu, Opere vol. I și II. București, 1943.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Două sute de persoane a căror simpatie pentru ***pîrîtul*** *izbucnea la tot pasul.* B. P. Hasdeu, O. II 335

și folosirea frecventă a articolului adjectival :

Flăcările ***cele*** *groaznice de mari.* N. Bălcescu, 11
Insula ***cea mare.*** Id. 128
Aripile morții ***celei*** *mîntuitoare.* Alexandrescu, M. 7. (ap. D.A.) [1]
Fiul Romei cei *bătrîne.* Alecsandri, P. II 20 (ap. D. A.)

limba literară a secolului al XIX-lea se apropie de vorbirea populară mai mult decît limba literară de azi.

Verbul

În ce privește sintaxa verbului, mă voi mărgini la semnalarea cîtorva fapte în legătură cu diatezele și cu folosirea infinitivului.

În secolul al XIX-lea reflexivul *a se răzbuna* este exprimat cu ajutorul pronumelui în dativ :

*Toată grija lui fu să-****și răzbune.*** N. Bălcescu, 179
Ca ***să-mi*** *mai* ***răzbun*** *și eu.* B. P. Hasdeu, O. I 14

construcții justificate prin caracterul intranzitiv al verbului. Înlocuirea pronumelui în dativ prin cel în acuzativ constituie o inovație ulterioară.

Foarte frecvent în textele epocii e reflexivul cu sens pasiv (diateza pasivă apare mult mai rar).

Petru Rareș... ***s-a îngropat*** *în Sf. Monastire Probota.* C. Negruzzi, 56.
Moldova ***s-a dat*** *de Transilvania lui Răzvan.* N. Bălcescu, 169.
Acești autori ***se recunosc*** *de toată lumea ca modeluri.* B. P. Hasdeu, O. II 329.

Prin aceste două fapte, secolul al XIX-lea continuă situația lingvistică anterioară.

Pe de altă parte, sintaxa limbii literare a acestei epoci permite folosirea în mai mare măsură a reflexivului dinamic în locul diatezei active :

Boierii se rugară de Mihai. N. Bălcescu, 320.
O fantomă se încearcă a pluti în văzduh. B. Delavrancea, O. I. 10.

Acest fenomen caracterizează vorbirea populară.

În secolul al XIX-lea întîlnim însă și fenomenul contrar, întrebuințarea verbului la diateza activă, acolo unde azi normele limbii literare impun reflexivul:

O! am gîndit, *acesta e negreșit vreun extract lesnicios.* C. Negruzzi, 37.
Ibrahim Pașa ***războia*** *în Ungaria.* N. Bălcescu, 246.

[1] D. A. = Dicționarul limbii romîne, publicat de Academia Romînă, București. 1913–1940.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Ca și în alte situații, acest fenomen aparent unic presupune interpretări diferite. În primul exemplu avem a face cu o construcție populară și arhaică, ultimul se datorește unui model franțuzesc (*combattre*).

Folosirea infinitivului în locul conjunctivului, fapt caracteristic pentru secolul al XIX-lea prin frecvența sa, e de asemenea susceptibil de interpretări diferite. În unele situații, putînd fi regăsit și în secolul al XVIII-lea, îl considerăm arhaism :

Începură ***a se plînge.*** N. Bălcescu, 192.

Alteori, construcția cu infinitivul nu poate fi explicată decît prin influență străină, limba mai veche folosind în asemenea situații conjunctivul :

Spre a-l vătăma trebuie ***a alerga*** *la intrigi.* N. Bălcescu, 175.
Vroiesc... ***a-mi închipui.*** B. P. Hasdeu, O. II 328.

Preferința pentru infinitiv distinge net secolul al XIX-lea atît de epocile anterioare, cît și de limba literară a secolului al XX-lea.

Prepozițiile

Întrebuințarea prepozițiilor pune aceleași probleme :

Se întîlnesc prepoziții folosite în limba mai veche, dar absente în limba literară a secolului al XX-lea. Astfel, ***întru*** în locul lui *în* este foarte răspîndit :

Adormind ***întru citirea*** *unui romanț.* C. Negruzzi, 113.
Intru singurătate *să trăiască a hotărît.* A. Pann, I 6 (ap. D. A.).
Ce rău găsești ***întru aceasta.*** V. Alecsandri, T. 1256 (ap. D. A.).

Frecvent, folosirea unei prepoziții în locul alteia se datorește reproducerii unor construcții franțuzești :

de pentru *din*
Pleiada... am format-o ***de*** *șapte stele.* C. Negruzzi, 49.
Aceste adunări se compuneau ***de*** *clerul,* ***de*** *boieri.* N. Bălcescu, 16.
de pentru *cu* :
Cîmpiile vecine ***de*** *orașul Turda.* N. Bălcescu, 341.

II. SINTAXA PROPOZIȚIEI

În ce privește sintaxa propoziției în sens strict, (și pînă acum la fiecare parte de vorbire am luat în discuție și probleme care s-ar fi putut plasa aici). semnalez :

1. Nerepetarea complementului prin pronume personal în propozițiile atributive :

Lacrimile jupîneselor... strigă răsplătire... pentru sîngele **ce verși.** C. Negruzzi, 58.
Credincios făgăduinței **ce dase** *doamnei Ruxandei.* C. Negruzzi, 70.
Din acele corturi **ce ei credeau** *pline de ieniceri.* N. Bălcescu, 122.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

2. Preferința pentru determinarea predicatului nominal printr-un complement indirect, în locul atributului numelui predicativ :

Gingașa Ruxanda ajunse a fi parte **biruitorului.** C. Negruzzi, 57.

Construcțiile apar mai ales în scrierile cu caracter arhaizant.

3. Construcția propoziției negative cu un singur element negativ, lipsa cumulului de negații :

Norodul nu te vrea, **nici te iubește.** C. Negruzzi, 57.
Aristocrația nu-l socoate, **nici îl primește între ea.** C. Negruzzi, 90.

Din aceste trei fenomene sintactice, care toate leagă limba secolului al XIX-lea de limba mai veche, primul și ultimul, deși sînt destul de răspîndite, reprezintă totuși fapte pe cale de dispariție. Întrebuințarea paralelă a construcțiilor care le-au înlocuit :

Se mută în cetatea Hotinului pre care **o** *întări mai cu osebire.* C. Negruzzi, 70
*Romînii ce-***i** *priveau ca biruiți, izbesc acum.* N. Bălcescu, 178
Tunurile fiind prea mari capetele nu puteau, nici **nu** *știau a le schimba poziția dintîi.* N. Bălcescu, O. I 68

și frecvența adeseori mare a acestora susține afirmația.

Al doilea fapt menționat este însă chiar pentru secolul al XIX-lea un arhaism, o construcție învechită folosită mai ales cu funcție stilistică evocatoare.

III. SINTAXA FRAZEI

Subordonarea în frază se realizează adeseori prin conjuncții pe care limba literară contemporană nu le mai întrebuințează.

Apar astfel *cum că*, *cît* (consecutiv), *de* :

(Î)i făgăduește **cum că** *tătarii nu vor încerca a trece.* N. Bălcescu, 195.
Astfel e atunci omorul, **cît** *ostașul încetează obosit.* Alexandrescu, M. 22 (ap. D. A.).
Urieșii au trîntit un hohot mare **cît** *s-au răsunat pămîntul.* V. Alecsandri P. IV 42 (ap. D. A.).
Haide, luați-l **de-***l dați norodului.* Negruzzi, 67—68.
Du-te **de-***ți vezi copiii!* Id. 60.

Ultimele două exemple nu sînt concludente pentru sintaxa secolului al XIX-lea, apărînd în vorbirea unui personaj.

Numai prezența construcției și în alte situații :

Cantacuzino... îl puse **de subscrise** *pe mitropolit.* N. Bălcescu, O. I 146.

face posibilă considerarea acestor conjuncții ca subordonante admise în limba literară a vremii.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

De asemenea în secolul al XIX-lea întîlnim mai des decît azi cumulul de conjuncții.

Sîngele de martiri e plantă ce rodește
Curînd, tîrziu, odată, **dar însă** *nelipsit.* Gr. Alexandrescu, M. 26.

Ci dar, *în mijlocul acestor vremi generalul Basta . . . se duse.* N. Bălcescu, 300.

Faptele discutate apropie limba literară a acestui secol de limba veche și de vorbirea populară. Dar direcția evoluției limbii literare este clar marcată prin întrebuințarea tot mai frecventă a lui *dacă* în locul lui *de*, a lui *încît* acolo unde altă dată apărea aproape exclusiv *cît*, prin renunțarea la *cum că*.

Părăsirea conjuncțiilor cu valori multiple a fost determinată și a avut ca rezultat precizia și claritatea limbii.

★

Exemplificarea făcută arată că în interpretarea lingvistică a faptelor de sintaxă e necesar:

— Să distingem elementele noi de cele vechi, ceea ce dispare de ceea ce se dezvoltă;

— Să distingem înăuntrul unui fapt aparent unic arhaismul de inovație, să descoperim cauza fiecărei situații în parte;

— Să deosebim individualul de general, particularul general de particularul individual — faptul stilistic de cel lingvistic.

★

Studiile asupra limbii scriitorilor, asupra limbii unor publicații, constituie premisa descrierii științifice a sintaxei limbii literare la o anumită epocă. Un astfel de studiu nu poate face abstracție de ceea ce e individual în limba scriitorului, de preferințele lui și de arta lui. De aceea analiza lingvistică a faptelor trebuie completată printr-o analiză stilistică, care poate fi utilă, cum am mai spus, și istoricului limbii literare.

Pentru a lămuri ce înțeleg prin interpretarea stilistică a faptelor, voi da un singur exemplu:

În povestirile lui Caragiale întîlnim foarte frecvent fenomenul întrepătrunderii între stilul direct și cel indirect, fenomen numit de lucrările de specialitate *stil indirect liber* [1], prin care în cursul povestirii, se intercalează fragmente care aparțin vorbirii unui personaj.

Aspectul pe care-l ia în povestirile lui Caragiale acest procedeu variază de la formele cele mai simple și mai evidente, pînă la cele mai subtile. Astfel, întîlnim folosirea în povestire a unor termeni care aparțin nu scriitorului, povestitorului, ci unui personaj. Aceste cuvinte apar uneori în cursul unei replici a personajului:

[1] În problema stilului indirect liber la Caragiale vezi și T. Vianu, Observații asupra limbii și stilului lui I. L. Caragiale, în Probleme de stil și artă literară, E.S.P.L.A. 1955, p. 105—106.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

— *Şi să ştii, a adăogat Dardarot, după ce a stat puţintel pe gînduri, că în toată vremea de zece ani pe pămînt, ai să fii supus la toate necazurile, slăbiciunile şi ticăloşiile pămîntenilor... la neştiinţă, la sărăcie, robie, prostie şi la mînie chiar... Înţelesu-m-ai,* ***puiule?***

şi sînt reluate apoi în naraţiune:

Ce să mai zică ***puiul?*** *Nu mai încăpea cîr-mîr.* Caragiale, O.II 218—219[1].

Uneori, aceste cuvinte au un aspect caracteristic:

Ce bucurie pe mine cînd, cu toată supărarea glesnei din pricina alunecării, aflu, după primul moment de groază că damblaua mea a fost nişte sîmburi de măsline risipiţi ***pi gios.*** Caragiale O.II 152.

Alteori, cuvintele personajului nu apar decît în naraţiune şi atunci le recunoaştem fie că sînt tipice pentru personajul respectiv, fie că autorul atrage atenţia asupra lor încadrîndu-le în ghilimele sau subliniindu-le:

Nu-i era de ajuns cum le încornora toate cîte le auzea şi le vedea pe ascunselea; ca să afle şi mai multe da bacşişuri la slugi să-l iscodească; ba a pus chiar pe un frăţior al ei să nu-l mai slăbească de pe urme, să-i descopere toate ***«berbanţîlîcurile dumnealui»****. Fireşte că nici slugile, nici frăţiorul n-au putut afla nimica, fiindcă omul era un bărbat nu se poate mai de ispravă. Cocoana s-a pornit atunci cu ocări pe slugi, că-i mănîncă pîinea ca nişte* ***«păcătoase, ticăloase şi necredincioase»****.* Caragiale O.II 225.

În anumite situaţii stilul indirect liber precipită desfăşurarea acţiunii, introducerea unor cuvinte din stilul direct sugerează o anumită acţiune, exprimarea ei nemaifiind necesară:

I-au înfăşat frumos pe bieţii părinţii mei în nişte cerşafuri curate; le-au aprins cîte o lumînare de ceară la cap; un alt călugăr grec i-a prohodit şi, de dimineaţă, cînd s-a arătat soarele d-asupra talazurilor: — ***«veşnica lor pomenire»*** *— una! două! trei? i-au aruncat în adîncime.* Caragiale, O. II 221.

Deosebit de interesantă este realizarea stilului indirect liber prin mijloace sintactice, prin îmbinarea caracteristicilor stilului indirect cu ale celui direct. În fragmentul:

...Văzîndu-se scos la selemet, l-a apucat pe Kir Ianulea un fel de groază. ***Ce are să facă*** *el de-acuma, căzut în sărăcie, în necinste şi-n ocară?... Or să-l vîre întîi în temniţă, şi pe urmă cînd i-or da drumul,* ***să întinză*** *mîna pe la porţile ălor de* ***i-a îndopat*** *cu atîtea bunătăţi şi daruri!* Caragiale, O. II 231—32.

numai faptul că verbele sînt la persoana a treia ne arată că nu avem de-a face cu stilul direct.

[1] Citatele trimit la ediţia P. Zarifopol, I. L. Caragiale, Opere, Bucureşti, 1931.

4—c. 1637

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)

Alteori, în trecerea de la vorbirea indirectă la cea directă, scriitorul recurge la alte procedee. În acest pasaj:

Zice că odată . . . a dat poruncă Dardarot împăratul Iadului să s-adune dinainte-i diavolii de la mare pîn'la mic: ***unul*** *să nu fie lipsă, că-i scurtează coada şi-i lungeşte urechile*! Caragiale O. II 217

trecerea la stilul direct este marcată prin topica subiectului *(unul)*.

Din ultimele două citate se constată că la Caragiale stilul indirect liber are, de cele mai multe ori, ca rezultat păstrarea caracterului interogativ, exclamativ sau imperativ al comunicării. (Se ştie că, în transpunerea din vorbirea directă în cea indirectă, propoziţiile capătă un caracter enunţiativ).

Propoziţiile interogative, exclamative, imperative sînt proprii dialogului, de aceea prin folosirea stilului indirect liber, Caragiale urmăreşte dramatizarea povestirii.

Acest procedeu sintactic serveşte la realizarea aceluiaşi efect artistic ca şi suprimarea verbelor de declaraţie în dialog, ca şi construirea dialogului prin simpla succesiune neîntreruptă a replicilor, procedee pe care le întîlnim aşa de des la Caragiale.

În urma acestei analize ajungem la următoarele concluzii principale:

1. Stilul indirect liber este foarte des întrebuinţat de I. L. Caragiale.

2. Scriitorul prelucrează procedeul, realizînd forme variate de îmbinare a stilului direct cu cel indirect.

3. Efectul realizat prin folosirea diferitelor forme de stil indirect liber este dramatizarea, dinamizarea povestirilor.

Stilul indirect liber e întrebuinţat însă şi de alţi scriitori ai epocii, de B. Delavrancea, de exemplu. Frecvenţa procedeului în literatura beletristică a secolului al XIX-lea îl impune atenţiei istoricului limbii literare.

★

Din cele discutate se impune concluzia că interpretarea lingvistică şi cea stilistică se clarifică şi se completează reciproc, că studierea sintaxei unui scriitor sau a unei publicaţii presupune îmbinarea acestor două aspecte ale cercetărilor. Cel care studiază limba şi stilul unui scriitor nu poate face abstracţie de analiza lingvistică a faptelor de sintaxă, aceasta constituind baza interpretării lor stilistice, după cum nici istoricul limbii literare nu poate neglija analiza stilistică, care îi poate oferi informaţii importante asupra aspectului limbii unei epoci.

BDD-A10298 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:19 UTC)